

«прогавивши» сенситивні періоди залучення до праці дитини до 18 років, сподіваємося на працелюбність дорослого – після 18 років?!

У XXI столітті для порятунку нації вже замало уроків праці, вже замало уроків фізичної культури, слід подбати про відродження не тільки праці, але й моторно-практичної форми опанування кожного навчального предмета, кожного напряму неформальної освіти: наприклад, драмгурток – для літератури, археологічні розкопки – для історії, піший туризм – для географії, виміри земельних ділянок – для опанування геометрії, танці – для мистецтва співів тощо.

Хіба потрібно доводити, що виховувати – набагато дешевше, ніж перевиховувати. Сумний прогноз – «Ніхто не затоптує сліди попередників так, як їхні послідовники» – на «перспективних лініях» поступу людства повинна спростувати – оптимістично-мажорна трудова педагогіки добра і краси...

Піддячий В. М., к.п.н., старший науковий співробітник, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ В КОНТЕКСТІ ПОГЛЯДІВ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

Проблема підготовки вчителів була і залишається предметом наукових досліджень. Змінюються час та умови, але не змінюється сутність педагогічної діяльності. Вчитель завжди був і залишатиметься однією із ключових постатей у розвитку системи освіти України. Цієї думки дотримувався видатний і талановитий український педагог І. А. Зязюн. Маючи ґрунтовну філософську, педагогічну та психологічну освіту, спираючись на колосальний викладацький та управлінський досвід, він наголошував, що майбутнього вчителя потрібно готувати до педагогічної дії, що спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості учня.

Теоретичні і методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до педагогічної дії прямо чи опосередковано розкриваються у напрацюваннях сучасних учених В. Андрущенко, Є. Барбіної, І. Зязюна, А. Кузьмінського, О. Кучерявого, О. Матвієнко, Л. Мацько, Н. Ничкало, О. Семенов, І. Синиці, М. Солдатенка, Н. Тарасевич, Л. Хомич та ін.

Описуючи власний досвід підготовки педагогів, І. А. Зязюн наголошував на доцільності виховання всебічно розвинутої особистості майбутнього вчителя [1, с. 37], гідного громадянина України, майстра своєї справи [2, с. 83-84; 5, с. 11].

Виховання він розглядав як процес цілеспрямованого впливу різних соціальних інститутів через педагога на учня шляхом залучення його відповідно до суспільних потреб та ідеалів у різні форми практики, завдяки яким він проявляв себе як суб'єкт та творець соціальних відносин. Його успіх за-

безпечується шляхом усвідомлення особистістю єдності власних мотивів повсякденного життя (інтересів, потреб, переконань, цінностей тощо) та загальноприйнятих суспільних понять, принципів та ідеалів життя й праці. У зв'язку з цим метою виховання є подолання суперечностей між суспільними потребами й особистісними мотивами, емоційним і раціональним ставленням до життя, стихійним та організованим впливами на суб'єкта виховання, що спрямовані на його гармонійний розвиток.

Виховний вплив педагога спрямований на формування світогляду та психологічного досвіду суб'єкта учіння. За своєю суттю він є психопедагогічним, оскільки зосереджений на розвитку інтелекту, почуттів та волі вихованця, які визначають його поведінку, діяльність, міжособистісні стосунки тощо.

Відповідно до педагогічних законів, виховання пов'язане з навчанням, яке передбачає розвиток логічного мислення, формування психологічної сфери особистості (волі, пам'яті, уяви та ін.). У ньому відображається духовно-практичний досвід сім'ї, держави, суспільства та народу.

Виховання і навчання є перманентними. Це обумовлене тим, що людина впродовж життя змушена постійно самоудосконалюватися [1, с. 37-38].

Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах має бути зосереджена на формуванні готовності до педагогічної дії, яка за своєю суттю є індивідуальною та суб'єктивною і спрямована на розвиток особистісного досвіду [4, с. 15]. Їй притаманні такі ознаки: 1) усвідомлена активність; 2) предметність; 3) здібність до цілепокладання й саморефлексії; 4) свобода вибору; 5) унікальність; 6) визначеність у часі [3, с. 16].

І. А.Зязюн наголошував, що основу готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до педагогічної дії становлять:

- глибоке розуміння психологічних механізмів особистості учня, її індивідуальності;
- усвідомлення своєї навчально-виховної позиції, прийняття індивідуальності й свободи суб'єкта учіння як цінності;
- уміння взаємодіяти з учнями в педагогічному процесі;
- володіння комунікативною культурою, способами створення навчально-виховних ситуацій і розвитку на їх основі особистісного досвіду суб'єкта учіння.

У зв'язку з цим невід'ємними компонентами змісту навчання і виховання педагогів є: 1) системи знань; 2) способи педагогічної дії; 3) набуття досвіду творчої дії; 4) почуттєво-емоційне (естетичне) сприймання світу; 5) особистісне ставлення до світу [4, с. 14-15]. Серед зазначених компонентів центральне місце у підготовці майбутнього вчителя І. А. Зязюн відводив естетичному сприйманню світу, яке потрібно постійно виховувати. Естетичне виховання він розглядав як невід'ємну частину будь-якого виховання і зазначав: «Якщо система освіти, педагогічний процес, його теорія і практика не мають естетичної спрямованості, то вони не досягнуть кінцевої мети» [1, с. 40].

Посилаючись на В. Н. Шацьку, І. А.Зязюн зазначав, що естетичне виховання – це “виховання здатності повноцінного сприймання і правильного розуміння прекрасного у природі, суспільному житті, у думках і вчинках

людини, у побуті, мистецтві, що правдиво й різнобічно відображує життя у його русі уперед; естетичне виховання — це виховання любові до прекрасного, здатності самому створювати прекрасне". Його завданнями є: "1) виховання естетичних потреб і здатності правильно розуміти прекрасне у мистецтві, у природі, явищах суспільного життя, в людських взаєминах, побуті; 2) розвиток естетичної сприйнятливості й поступове формування системи естетичних уявлень, почуттів і переживань, виховання естетичних смаків на основі поступового ознайомлення з творами мистецтва різних видів; 3) розвиток художніх здібностей учнів і прищеплення їм знань, умінь і навичок для користування засобами того чи іншого мистецтва і можливості вносити елементи краси у суспільне й індивідуальне життя" [6, с. 3].

Отже, естетичне виховання спрямоване на формування особистості та «виробляє в неї імунітет до спотворених, заперечних явищ. У цьому естетичне виховання є близьким до етичного» [1, с. 40].

Аналізуючи традиційну систему підготовки вчителя, І. А.Зязюн зазначав, що вона через дегуманізацію та дегуманітаризацію знищує його суб'єктність, яка проявляється у здібності до самостійного осмислення й трактування процесів, що мають педагогічну природу; доцільності, цілеспрямованості, обґрунтованості, свободі дій у різних ситуаціях учіння й виховання; оригінальності вибору і поєднанні засобів, форм, позицій, прийомів дії; умінні усвідомлено впливати на заміну ситуації, в якій необхідна дія здійснюється.

Для характеристики суб'єктності вчителя використовується категорія «стиль» (учіння, виховання, поведінки і т. ін.). В її основу покладено індивідуалізовані, особистісні стосунки з учнями, які впливають на характер морально-естетичних процесів, що супроводжують педагогічну дію. Стиль учителя – це вияв його індивідуальності, ставлення до себе, своєї роботи, учнів тощо. Він формується на основі цінностей, досвіду й світогляду майбутнього вчителя та визначає вибір технологій, методів і методик, які будуть застосовуватись у взаємодії із суб'єктами учіння [3, с. 16-17].

Наявність стилю є ознакою авторської педагогічної системи. До критеріїв її сформованості І. А.Зязюн відносив:

1) суб'єктність (авторство вчителя у постановці цілей, виробленні змісту, розробленні засобів, форм педагогічної взаємодії й т. ін.);

2) співробітництво (співавторство вчителя й учнів у розробці всіх аспектів педагогічної взаємодії);

3) технологічність педагогічної дії (діяльнісне комунікативне втілення педагогічного замислу, діагностування всіх етапів педагогічного процесу, збіг результатів цієї дії з діагностично заданою дією);

4) цілісність (єдність особистісно-сміслового та процесуального аспектів педагогічної дії);

5) результативність [4, с. 16-17].

І. А.Зязюн наголошував, що створення цілісної системи педагогічної дії вчителем є вищим рівнем його педагогічної майстерності.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що особливостями підготовки майбутнього вчителя до педагогічної дії у контексті поглядів академіка І. А. Зязюна є: 1) технологічність (розвиток уміння

втілювати педагогічний задум); 2) естетичність (спрямованість на розвиток емоційно-почуттєвої сфери особистості); 3) суб'єктність (розвиток індивідуальності, інтелекту та вольових якостей особистості); 4) творчість (набуття досвіду творчої діяльності).

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи формування і сфери вияву. – Київ: «Вища школа», 1976. – 176 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічна професія в контексті двох парадоксів / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова ; Київ : [б. в.], 2012. – Вип. XIV. – С. 83–92.
3. Зязюн І. А. Психопедагогічні засади педагогічної майстерності як системи професійних компетентностей // Управлінські компетенції викладача вищої школи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 берез. 2013 року) / [редкол.: В. П. Андрущенко (голова), Г. О. Нестеренко (заст. голови) та ін.]. – Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 15–18.
4. Зязюн І. А. Неперервний розвиток та саморозвиток професійної майстерності вчителя у післядипломній освіті / І. А. Зязюн // Сучасні інформ. технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол.: І. А. Зязюн (голова), Р. С. Гуревич, Н. Г. Ничкало та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Київ; Вінниця : Планер, 2012. – Вип. 29. – С. 13–23.
5. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – Київ : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
6. Шацкая В. Н. Эстетическое воспитание детей в семье / В. Н. Шацкая. – М., 1954. – С. 3.

Сагач Г. М., д.п.н., д.теолог.,
професор

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ДОБРА І КРАСИ

Мислителі різних часів і народів шукали істину, добро, красу в лоні філософії та мудрості. Александрійський мислитель Філон прагнув об'єднати іудаїзм та грецьку філософію, щоб показати їхню подібність, схожість, спирався на екзистенційно-етичну (олюднювальну), комунікативну, когнітивно-катарсичну функції філософії, Божественного потягу людини до мудрості.

Великі досягнення античної філософської думки Сократа, Платона, Цицерона та ін. мислителів відзначаються потужним духовно-моральним ученням, як учення праведності. Зокрема, Климент Александрійський писав, що Бог дав грекам філософію, щоб підготували їх до пришествя Христа: «Отже, філософія є пропедевтичним ученням, яке прокладає, вирівнює шлях до Христа, який приводить учня до досконалості» [1, с. 40]. Климент